

Jak skutecznie uczyć edukacji dla bezpieczeństwa

Poniżej przedstawiono w usystematyzowany sposób, na wybranych przykładach – swoisty ciąg technologiczny – propozycję skutecznego wykorzystania dostępnych materiałów dydaktycznych do realizacji zajęć z edukacji dla bezpieczeństwa z wykorzystaniem podręcznika *Żyję i działam bezpiecznie* oraz *Książki Nauczyciela Nowej Ery*.

Tekst: Iwona Kamińska

Przekazywanie i zdobywanie wiedzy oraz osiągnięcie celów edukacyjnych.

Cele kształcenia – wymagania ogólne	II. Przygotowanie do działania ratowniczego. Uczeń zna zasady prawidłowego działania w przypadku wystąpienia zagrożenia życia i zdrowia.
Treści nauczania – wymagania szczegółowe	2. Ochrona przed skutkami różnorodnych zagrożeń. Uczeń: <ul style="list-style-type: none">■ przedstawia typowe zagrożenia zdrowia i życia podczas powodzi, pożaru itp.■ omawia zasady ewakuacji ludności i zwierząt z terenów zagrożonych■ wyjaśnia zasady zaopatrzenia ludności ewakuowanej w wodę i żywność■ charakteryzuje zagrożenia pożarowe w domu, szkole i najbliższej okolicy■ wyjaśnia, jak należy gasić zarzewie ognia■ wyjaśnia, jak należy gasić odzież palącą się na człowieku■ omawia zasady zachowania się podczas wypadków i katastrof komunikacyjnych, technicznych i innych■ uzasadnia potrzebę przeciwdziałania panice
Program nauczania – Rozkład materiału z planem wynikowym, <i>Książka Nauczyciela</i> str. 7–8	Rozdział 3. Zagrożenia bezpieczeństwa i działania ratownicze: <ul style="list-style-type: none">■ zagrożenia powodziowe■ zagrożenia pożarowe■ wypadki i katastrofy■ ewakuacja ludności i zwierząt z terenów zagrożonych
Podręcznik, str. 30–57	<ul style="list-style-type: none">■ Realizacja rozdziału została zaplanowana na 4 godziny lekcyjne■ Treści ściśle związane z rozkładem nauczania. Zawierają informacje prawdziwe oparte na aktualnej wiedzy praktycznej i osiągnięciach naukowych, a treści rozdziałów i podrozdziałów są adekwatne do tytułów i podtytułów■ Wszystkie zagadnienia opatrzone materiałem ilustracyjnym zgodnym z prezentowanym fragmentem rzeczywistości■ Treści zostały zróżnicowane, z podziałem na ważne i uzupełniające■ Materiał zawarty w rozdziale jest przystępny, przedstawiony zrozumiałym językiem■ Omawiane zagadnienia nawiązują do wiadomości i umiejętności znanych uczniom■ Każdy podrozdział (temat) zakończony jest podsumowaniem oraz ćwiczeniami i propozycjami pracy samodzielnej, które można wykorzystać jako zadania domowe

W Księżce Nauczyciela zamieszczono rozkład materiału z planem wyników. Każdy z tematów opatrzony jest szczegółowo sprecyzowanymi zagadnieniami / materiałem nauczania. Szczególnie pomocne są właściwie zapisane w postaci celów operacyjnych oczekiwane wiadomości i umiejętności ucznia, a także kategorie celów i poziom wymagań. Nauczyciel, patrząc na tak opracowany rozkład, bez problemu odczytuje wagę omawianych treści i dokonuje oceny na podstawie opracowanego poziomu wymagań. Korzystając z rozkładu, z łatwością zbuduje narzędzie sprawdzające. W *Księżce Nauczyciela* zamieszczono również gotowe konspekty – scenariusze zajęć do omawianego rozdziału (str. 24-26), które ze względu na specyfikę przedmiotu stanowią cenną odpowiedź, zarówno dla nauczyciela rozpoczynającego pracę, jak i już doświadczonego. W książce zawarto także lekcje powtórzeniowe do działu i przykładowe testy.

Wskazane jest nawiązanie współpracy z ogniwami zarządzania kryzysowego, strażą pożarną oraz Państwowym Ratownictwem Medycznym. Szczególnego znaczenia nabierają **metody aktywizujące**, które pobudzają myślenie w kategoriach przyczynowo-skutkowych, uczą poszukiwania analogii i zmierzają do odkrywania alternatywnych sposobów działania – wszystkie te umiejętności są niezwykle przydatne w sytuacjach kryzysowych. Można zastosować procedury takie jak: wykład uczestniczący, pokaz, burza mózgów, ćwiczenia praktyczne, analiza przypadku, wywiad.

Wykorzystanie kategorii celów i poziomów wymagań zamieszczonych w Księżce Nauczyciela dotyczących rozdz. 3., str. 7–8

Cele operacyjne (oczekiwane wiadomości i umiejętności) podlegają uporządkowaniu z wykorzystaniem taksonomii celów nauczania, tj. hierarchicznej klasyfikacji celów, a ich konstrukcja umożliwia dobór wymagań programowych do poszczególnych ocen.

Kategoria celów	Cele operacyjne / oczekiwane wiadomości i umiejętności
A zapamiętywanie wiadomości	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ omawia przyczyny powodzi ■ wymienia zadania organów państwa w zakresie ochrony przeciwpowodziowej ■ wymienia najczęstsze przyczyny pożarów ■ wymienia podstawowe środki gaśnicze ■ wyjaśnia znaczenie terminów <i>wypadek, katastrofa</i> ■ wyjaśnia znaczenie terminu <i>ewakuacja</i>
B rozumienie wiadomości	<ul style="list-style-type: none"> ■ uzasadnia potrzebę obserwacji stanu wód oraz urządzeń hydrotechnicznych ■ charakteryzuje zagrożenia pożarowe w domu, szkole i najbliższej okolicy ■ omawia przeznaczenie podręcznego sprzętu gaśniczego i wskazuje jego typowe rozmieszczenie w obiektach publicznych (także w szkole) ■ identyfikuje znaki ochrony przeciwpożarowej ■ wyjaśnia, jak należy zachować się w przypadku dostrzeżenia pożaru ■ wyjaśnia, jak należy gasić zarzewie ognia ■ wyjaśnia, jak należy gasić odzież palącą się na człowieku ■ omawia przyczyny wypadków oraz katastrof komunikacyjnych i technicznych ■ omawia zasady ewakuacji ludności i zwierząt z terenów zagrożonych ■ wyjaśnia zasady zaopatrzenia ewakuowanej ludności w wodę i żywność ■ wymienia główne przesłanki do podjęcia ewakuacji spontanicznej

C stosowanie wiadomości w sytuacjach typowych	<ul style="list-style-type: none"> ■ wyjaśnia, jak należy się zachować w czasie powodzi i czego nie wolno robić ■ wymienia niezbędne działania przygotowujące do ewakuacji z terenów zagrożonych powodzią i uzasadnia je ■ omawia zasady zachowania się podczas wypadków i katastrof (komunikacyjnych i innych) ■ kompletuje sprzęt i wyposażenie przydatne podczas ewakuacji; uzasadnia swój wybór
D stosowanie wiadomości w sytuacjach problemowych	...

Spełnienie określonych poziomów wymagań warunkuje uzyskanie odpowiednich stopni. Patrz: *Poziomy wymagania według B. Niemierki [w:] Książka Nauczyciela*, str. 15.

Poziom wymagań				Stopień szkolny
K	P	R	D	
-	-	-	-	niedostateczny
x	-	-	-	dopuszczający
x	x	-	-	dostateczny
x	x	x	-	dobry
x	x	x	x	bardzo dobry, celujący

Wymagania: K – konieczne, P – podstawowe, R – rozszerzające, D – dopełniające

Sytuacja modelowa w praktyce często się komplikuje. Uczeń rozwiązuje zadania problemowe, jednocześnie wykazując się brakiem elementarnych wymagań. Bardzo przydatne jest wówczas określenie wymagań podstawowych oraz ponadpodstawowych (*Książka Nauczyciela*, str. 15).

Wymagania	
podstawowe	ponadpodstawowe
Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> ■ omawia przyczyny powodzi ■ wyjaśnia, jak należy się zachować w czasie powodzi, czego nie wolno robić ■ wymienia i uzasadnia niezbędne działania przygotowujące do ewakuacji z terenów zagrożonych powodzią ■ wymienia najczęstsze przyczyny pożarów ■ wymienia podstawowe środki gaśnicze ■ omawia przeznaczenie podręcznego sprzętu gaśniczego; wskazuje jego typowe rozmieszczenie w obiektach publicznych ■ identyfikuje znaki ochrony przeciwpożarowej ■ wyjaśnia, jak należy się zachować w przypadku dostrzeżenia ognia ■ wyjaśnia, jak należy gasić zarzewie ognia ■ wyjaśnia, jak należy gasić odzież palącą się na człowieku ■ omawia przyczyny wypadków oraz katastrof komunikacyjnych i technicznych ■ wyjaśnia znaczenie terminu ewakuacja ■ omawia zasady ewakuacji ludności i zwierząt z terenów zagrożonych ■ omawia główne przesłanki do podjęcia ewakuacji spontanicznej ■ charakteryzuje najistotniejsze zasady opuszczania miejsc zagrożonych 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> ■ wymienia zadania organów państwa zakresie ochrony przeciwpowodziowej ■ uzasadnia potrzebę obserwacji stanu wód oraz urządzeń hydrotechnicznych ■ charakteryzuje zagrożenia pożarowe w domu, szkole i najbliższej okolicy ■ wyjaśnia znaczenie terminów <i>wypadek, katastrofa</i> ■ omawia zasady zachowania się podczas wypadków i katastrof (komunikacyjnych i innych) ■ wyjaśnia zasady zaopatrzenia ewakuowanej ludności w wodę i żywność ■ kompletuje sprzęt i wyposażenie przydatne podczas ewakuacji; uzasadnia swój wybór

Wymagania programowe zostały podzielone na podstawowe (odpowiadające wymaganiom koniecznym i podstawowym) oraz ponadpodstawowe (odpowiadające wymaganiom rozszerzającym i dopełniającym). Zgodnie z powyższymi kryteriami:

- wymagania podstawowe obejmują wiadomości i umiejętności łatwe lub bardzo łatwe, bezpośrednio przydatne w życiu (w mniejszym stopniu – naukowe), niezbędne do kontynuowania edukacji, naukowo pewne, doniosłe, sprawdzone i wdrożone, mające walor interdyscyplinarności;
- wymagania ponadpodstawowe to wiadomości i umiejętności trudne i bardzo trudne do opanowania, złożone, unikatowe; teoretyczne, związane z materią danej dyscypliny naukowej, ważne naukowo (często dalekie od bezpośredniej użyteczności w życiu), poszerzające wiedzę o przedmiocie, w pewnym stopniu hipotetyczne, wyspecjalizowane i naukowo twórcze; przydatne, ale nie niezbędne w dalszej nauce.

Kontrola osiągnięć uczniów, zasady i kryteria oceniania

W przełożeniu na stopnie szkolne:

– **wymagania podstawowe** odpowiadają ocenom **dopuszczający** i **dostateczny**,

przy czym uczeń otrzymuje:

- **dopuszczający** w wypadku niepełnego spełnienia wymagań podstawowych,
- **dostateczny** w wypadku pełnego spełnienia wymagań podstawowych.

– **wymagania ponadpodstawowe** odpowiadają ocenom **dobry** i **bardzo dobry**, przy czym uczeń otrzymuje:

- **dobry** w wypadku niepełnego spełnienia wymagań ponadpodstawowych (lub spełnienia ich na nieco obniżonym poziomie),
- **bardzo dobry** w wypadku pełnego spełnienia wymagań ponadpodstawowych.

Stopień **niedostateczny** dostaje uczeń, który nie spełnia wymagań podstawowych w stopniu stanowiącym minimalny próg zaliczenia.

Stopień **celujący** otrzymuje uczeń spełniający wymagania podstawowe i ponadpodstawowe oraz wyróżnia się, jeżeli chodzi o np.:

- samodzielne korzystanie z różnych źródeł wiedzy,
- przedstawianie własnych rozwiązań i pomysłów,
- samodzielne i twórcze rozwijanie zainteresowań,
- biegłe posługiwanie się wiadomościami podczas rozwiązywania problemów teoretycznych i praktycznych.

O progu zaliczenia na poszczególne poziomy wymagań i zakresie ich obniżenia każdorazowo decyduje nauczyciel, uwzględniając potrzeby i możliwości uczniów, a także zakres pracy, stosowane narzędzie sprawdzania osiągnięć, czas pracy uczniów, trudność zadania itp.

Wymagania mają charakter hierarchiczny i kumulatywny. Spełnienie wymagań ponadpodstawowych zakłada uprzednie spełnienie wymagań podstawowych. Uczeń kwalifikujący się do oceny **dobry** lub **bardzo dobry** musi spełniać całkowicie wymagania podstawowe, a także ponadpodstawowe w stopniu pełnym (**bardzo dobry**) lub niepełnym (**dobry**). Uczeń otrzymujący ocenę **celujący** musi spełniać całkowicie wymagania podstawowe i ponadpodstawowe na najwyższym poziomie.

Oczekiwane osiągnięcia absolwenta III etapu edukacyjnego, zgodnie z podstawą programową

Program i treści nauczania zawarte w podręczniku odpowiadają wymaganiom szczegółowym opisanym w podstawie programowej. Lekcje z podręcznikiem *Żyję i działam bezpiecznie* pozwalają:

- przekazać uczniom niezbędną wiedzę w zakresie przygotowania instytucji państwa do działania w sytuacjach kryzysowych
- wyposażyć uczniów w wiedzę i umiejętności niezbędne do skutecznego działania w sytuacji zagrożenia oraz w zakresie działań zapobiegawczych
- przygotować uczniów do udzielania poszkodowanym, możliwej w określonych warunkach, pierwszej pomocy; kształtować postawę ochrony życia i zdrowia własnego, a także innych osób
- kształtować u uczniów postawę gotowości do niesienia pomocy potrzebującym, humanitaryzmu i altruizmu
- rozwijać zdolności organizatorskie i komunikacyjne oraz zdolności przywódcze